

MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİNDE FETHİYE

Bayram AKÇA*

ÖZET

Bu çalışma ile Milli Mücadele Dönemi'nde Fethiye'de yaşanan olaylar orijinal arşiv belgelerine de dayanılarak ortaya konulmuştur. Bu makalede, Milli Mücadele döneminde Fethiye'nin 11 Mayıs 1919 tarihinde İtalyanlar tarafından işgal edilmesine rağmen sık sık Yunan tacizlerine de maruz kaldığı, işgallere karşı Fethiye Kuva-yı Milliye Teşkilatı'nın kuruluşu ve Fethiye'nin 21 Haziran 1920'de İtalyan işgalinden kurtuluşu ortaya konulmuştur.

ABSTRACT

With this study the events, based on originally achieved documents, taking place in and around Fethiye region during the national independence struggle, were brought out. In this article, a comprehensive coverage of various issues such as not only the invasion of Fethiye by Italian forces on 11th May 1919, during the national independence struggle, but also frequent disturbances by Greeks, the foundation of national independence force against the invasions and the withdrawal of Italians from Fethiye on 21 June 1921 were revealed.

GİRİŞ

I. Dünya Savaşı İtalya'nın da içinde bulunduğu İtilaf devletleri tarafından kazanıldıktan sonra galip ve mağlup tarafları bir araya getirecek barış konferansının Paris'te toplanması kararlaştırıldı. Konferans toplandıktan hemen sonra Yunan başbakanı Venizelos, 30 Aralık 1918'de konferansa bir muhtıra sunarak Anadolu'da, daha önce İtalya'ya vaat edilmişken daha sonra Yunanistan'ın İtilaf devletleri yanında savaşa girmesi karşılığı olarak kendilerine vaat edilen toprakların hemen kendilerine terk edilmesini istedi. Bunun üzerine konferansta İtalya ile Yunanistan arasında Batı Anadolu Bölgesine sahip olma konusunda büyük bir mücadele başladı. Bu mücadelede İngiltere güçlü İtalya yerine kendi isteklerini yaptırabileceği Yunanistan'ı desteklemesi üzerine İtalya, müttefiklerinden bağımsız Anadolu'da İtalyan işgallerine zemin hazırlayacak bir politika izlemeye başladı (Çelebi, 1993:395).

İtalyan Hükümeti hiç olmazsa yer altı ve yerüstü kaynakları açısından çok zengin bir bölge olarak bilinen Ege Bölgesi'ndeki egemenlik haklarından vazgeçmek istemiyordu. 1918 Aralığından beri İtalyan Dışişleri Bakanı Antalya, Fethiye, Marmaris gibi Anadolu'nun güney sahillerindeki bazı limanları işgal etmek istiyordu (Gay, 1993:28).

FETHİYE'NİN İTALYANLAR TARAFINDAN İŞGALİ

Paris Barış Konferansı sırasında 21 Mart 1919'da İtalyanlar, İngiliz ve Fransız temsilcilerinden, İtalyan kuvvetlerinin Antalya'ya asker çıkarması için izin verilmesini istedi. Ancak, İtalyanlar İngiliz ve Fransız temsilcilerden bu konuda istediği desteği bulamadı. Bunun üzerine İtalyanlar kendi mesuliyetleri altında hareket ettiler ve 23 Mart 1919'da resmi bir karar çıkarttılar. Bu karara göre; 16 Mart 1919'dan itibaren On iki Ada bölgesinden bu adalarla Kuşadası Körfezi'nden Antalya'ya kadar olan Güneybatı Anadolu kıyılarında kaza

* Yrd.Doç.Dr., Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü.

Bayram AKÇA

hakkına sahip olmak üzere bir “Deniz İstasyonu Komandosu” kurulduğunu, bu sulara faaliyette bulunan bütün gemilerle işbu yerler ve sahillerde bulunan İtalyan deniz hizmetindeki askerlerin bu komandonun emrine verildiği tayin ve tescil edilmiştir, denildi (Jaeschke,1991:216-217).

Nisan 1919’da Küllük, Bodrum, Marmaris ve Fethiye’de bulunan İtalyan Deniz Kuvvetleri’nin yerini Carabinieri’nin 1 Müfrezesi ve 450 kişilik Bersaglieri’nin 31.Tugayı yer aldı (Gay,1993:28). 30 Nisan 1919’da 17.Fırka Kumandanlığı’ndan Harbiye Nezareti’ne gönderilen 210 no’lu şifrede; “Fethiye’ye Yunan postalarının vürûdu üzerine Yunanlılar tarafından bir nümayiş icrası ihtimaline karşı gerekli tedbirler alınmış idi.Ancak Yunan vapurlarının Fethiye’ye girişlerini men için 2 Nisan 1919’da Fethiye’ye 1 İtalyan torpidosu ile 1 motor gelmiş ve Yunan postaları Rodos’da tevkif edilmişlerdi.Yunanlıların filhakika adalarda 17 ile 20 yaşındaki şahısları silah altına davet ettiği ve adalardan Osmanlı topraklarına firar-ı iltica edenlerin askerlikten kurtulmak için firar ettikleri.....” belirtildi”(ATASE,D.48 (33),K.8,F.54 (1)).

Paris Barış Konferansı’nda müttefiklerine kabul ettiremediği her isteğinden sonra Anadolu’da yeni yerler işgal ederek adeta gözdağı veren İtalya, Adriyatik’teki çıkarları konusunda konferansa bir muhtıra sundu.Konferansa bu muhtıraya kabul ettiremeyen İtalyan Başbakanı Orlando Paris’i terk ederek Roma’ya döndü.Bu olayı fırsat bilen İtilaf Devletleri temsilcileri 6 Mayıs 1919’da Yunanlıların İzmir’e asker çıkarmasına izin veren kararı aldı.Daha sonra tekrar Paris’e dönen İtalyan Başbakanı Orlando’ya bu kararı kabul etmekten ve Anadolu’da yeni yerler işgal etmekten başka bir alternatif kalmamıştı (Çelebi,1993:402).

İzmir’i kaybettiğini anlayan İtalya Mondros Mütarekesi döneminde yoğun faaliyetlerde bulunduğu Menteşe sahillerini işgale başladı.Bu işgallerin amacı; İzmir’in işgalinden önce hem İtalyan işgal sahasını genişletmek ve hem de Yunanlıların İzmir’i işgal ettikten sonra daha güneye inerek İtalyan işgal sahasına müdahalesini önlemektir (Çelebi,1998:164).

Fethiye, Menteşe sahillerinde İtalyanlar tarafından ilk işgal edilen yerdir.11 Mayıs 1919 tarihinde Menteşe Mutasarrıflığı Dahiliye Nezareti’ne bir telgrafta çekerek Fethiye’nin işgali ile ilgili olarak; Bugün sabah saat 06.00 da İtalya’nın Ligorya Kruvazörü Fethiye’yi gemi kumandanı ve 50 kadar asker ile bölgenin asayişini temin için üstünden aldığı emir üzerine işgal ettiğini, kendilerine yer gösterilmesini istediğini, kasabayı işgale herhangi bir sebebin bulunmadığının bildirilmesi üzerine, kendilerinin üstlerinden emir aldığını ve emirlerine karşı gelindiği takdirde şehri bombardıman edeceklerini beyan ettiklerini, bildirdi. Ayrıca Fethiye Kaymakamlığı da kasabanın işgaline herhangi bir sebep yokken kasabanın işgalinin mütareke şartlarına aykırı olduğunu, bunun askeri makamlarla birlikte müştereken protesto edilmesini ve İtalyan askerine yer gösterilmemesini, asayişin muhafazası için onlarla işbirliği

Milli Mücadele Döneminde Fethiye

yapılmamasını, gerek İslam ve gerekse Rumlar tarafından asayiş bozucu herhangi bir hadiseye meydan verilmemesini, herkesin heyecana kapılmadan vazifelerine devam etmelerini ve bu işgalin kaldırılması için İtilaf Devletleri nezdinde gerekli çalışmaların yapılacağını, belirtti (ATASE, D.39(71), K.10(809), F.7(21-1)).

Fethiye Kaymakamlığı da 57.Tümen Komutanlığı'na işgali haber verirken ; kara ve deniz kumandanları tarafından işgalin protesto edildiğini, alınan cevapta işgal sebebinin; asayiş ile İtalyan doktor ve kontrol memurlarının korunması olduğunun belirtildiğini, bildirdi.57.Tümen Komutanı Albay Şefik (Aker) Bey'de 17.Kolordu Komutanlığı'na işgal haberini bildirirken, işgalden sonra Fethiye'de asayişin normal olduğunu belirtti (Çelebi,1998:403).

15.Mayıs 1919 'da, Aydın'dan Harbiye Nezareti Celilesi'ne gönderilen bir şifrede; Hükümet-i Milliye'nin protestosuna binaen İtalyan işgal kuvvetleri komutanı Alessandro'nun İtalyan işgalinin amacına yönelik beyanat vererek, asker çıkarmakla İtalyan kuvvetlerinin fena bir maksadının olmadığını, işgalin amacının; işgal bölgelerindeki asayiş korumaya yönelik olduğunu, Fethiye'nin de bu amaçla işgal edildiğini söylediği, belirtildi (ATASE,D.74 (49),K.12,F.14 (1)).

İşgalden kısa bir süre sonra Antalya ve Ege Adaları'ndan yapılan takviyelerle Fethiye'deki işgalci İtalyan askerlerinin sayısı yüzlerle ifade edilmeye başlandı.17 Mayıs 1919 tarihinde, Fethiye'deki işgalci gücü şöyleydi;700 piyade, 40 makineli tüfekli askeri,1 yüzbaşı,3 doktor yüzbaşı, 1 Üsteğmen, 2 teğmen ve 3 sivil memurdan ibaretti (Çelebi,1998:404).

16 Ağustos 1919'da Konya'dan Harbiye Nezaretine çekilen şifrede; Fethiye Limanına 22 Haziran 1919 'da gelen bir İtalyan torpidosunda 150 nefer ile 1 telsiz telefon takımının bulunduğu bildirildi (ATASE,D.34 (48). K.12, F.99).

15 Haziran 1922 tarihinde Garp Cephesi Komutanlığı'ndan I.Ordu Komutanlığı Vekaleti'ne çekilen bir şifrede; bu tarihte Fethiye'de 2 adet 57 mm'lik bahriye topu ile 1 adet 37 mm'lik....topu, 10 tonluk 6 mil süratinde ve 1 mitralyözlü silahlı 1 motor ve 2 karakol kayığının bulunduğu, ifade edildi (ATASE,D.108,K.18-1).

FETHİYE KUVA-YI MİLLİYE TEŞKİLATI'NIN KURULUŞU VE FAALİYETLERİ

11 Mayıs 1919 tarihinde Fethiye İtalyanlar tarafından işgal edildiği sırada Ulalı Jandarma Yüzbaşı Cavit (Aker) Bey Fethiye'de görev yapıyordu. İşgalden hemen sonra Yüzbaşı Cavit Bey Fethiye'de bir Kuva-yı Milliye Teşkilatı kurmak için harekete geçti.Bunun üzerine Yüzbaşı Cavit Bey, Kaymakam, Kayacık Bucak Müdürü Hasan Bey, Belediye Başkanı Çeşmeli Osman (Maro) Bey ve Askerlik Şubesi Başkanı'ndan oluşan ilçedeki üç önemli mülki amirin katılımıyla Fethiye Kuva-yı Milliye Teşkilatı'nı kurdu. Menteşe (Muğla) Bölgesi'nde kurulan ilk Kuva-yı Milliye Teşkilatı olan Fethiye Kuva-yı

Bayram AKÇA

Milliye Teşkilatı bölgede daha sonra kurulacak olan Kuva-yı Milliye Teşkilatları'na da öncülük etti (Türkeş,1973:272).

Fethiye Kuva-yı Milliye Teşkilatı Başkanlıklarını sırasıyla şu kişiler yaptı:

- 1-Çeşmeli Osman (Maro) Bey (Belediye Başkanı)
- 2-Kamil (Şıkman) Bey
- 3-Salih Zeki (Pekin) Bey
- 4-Dr.Vasfi Bey
- 5-Hilmi (Dögerli) Bey

Fethiye Kuva-yı Milliye Teşkilatı Üyeleri şu kişilerdi.

- 1-Hoca Süleymen Efendi
- 2-Mehmet Ali Efendi
- 3-Eski Komiser Arif Bey
- 4-Ali Ulvi (Akannaç) Bey (Eşen Bucak Müdürü)
- 5-Mahmut Tarhan Bey
- 6-Dr.Pürşah Halit Bey

Fethiye Milis Kuvvetleri Komutanı:

Karaçulhalı Aliman Ağa (Ali Boğa) idi.

Fethiye-Kaya Komitesi Başkanı:

Süleyman (Harmandar) Bey idi.(Türkeş,1973:271-272)

Ulalı Jandarma Yüzbaşısı Cavit (Aker) Bey Fethiye'de görev yaptığı süre içinde, Fethiye Kuva-yı Milliye Teşkilatı'nın komşu ilçe Köyceğiz Kuva-yı Milliye Teşkilatı ile işbirliği yaparak oradan Fethiye'ye silah temin edilmesini ve Fethiye Bölgesi'nde Fethiye Kuva-yı Milliye'sine mensup olan veya olamayan ancak Fethiye Kuva-yı Milliyesi adına asker,silah ve para yardımı topladığını iddia eden kişilerin faaliyetlerinin önlenmesini sağladı (Türkeş,1973:273).

Fethiye Kuva-yı Milliye Teşkilatı ve Yüzbaşı Cavit Bey komutasındaki düzenli jandarma teşkilatı bölgedeki Kuva-yı Milliye ruhuna aykırı illegal faaliyetlerde bulunan kişilere karşı mücadele verirken bu kişilerin faaliyetleri ile ilgili olarak Fethiye Kuva-yı Milliye Teşkilatı tarafından Çine'deki 57.Fırka

Milli Mücadele Döneminde Fethiye

Komutanı Şefik Bey'e 12 maddelik bir şikayet mektubu gönderildi.Bu mektubu alan Şefik Aker hemen harekete geçerek o günlerde Muğla'da bulunan Yörük Ali Efe'ye aşağıdaki telgrafi gönderdi;

“Fethiye'den 12 maddelik acı bir şikayet mektubu geldi.Kuva-yı Milliye namına yapılan bu yolsuz hareketler ve zulümler düşmanlar için bir nimet, zavallı vatanımız için bir felaket olur. Bu meseleyi suret-i ciddiyede nazarı dikkate almanızı ve Fethiye ahalisinin kırılmış olan kalplerinin yerine getirilmesini ve Fethiye Heyet-i Milliyesi'nin usulü dairesinde umum ahali tarafından intihap edilmesi hususunun temini ve neticenin imbâsını müsellemler olan hamiyet ve vatanperverliğinizden rica ve intizar ederim oğlum”(Türkeş:1973:274).

Yüzbaşı Cavit Bey Fethiye'de fazla kalmadı ve sağlık nedenleri ile Ağustos 1919'da buradan Muğla'ya geldi. Daha sonra da burada yani 1920'de Menteşe Mutasarrıfı Muştak Bey'in isteği ile bölgedeki ilk düzenli birliklerin çekirdeğini teşkil eden Müzâheret Taburları'nın kuruluşunda görev aldı (Türkeş,1973:384).

Fethiye Kuva-yı Milliye teşkilatı kendi içinde birliğini sağladıktan sonra 1919 yılının son aylarında, 15 Kasım 1919'da kurulan Menteşe 4.Kuva-yı Milliye Teşkilatı ile olan ilişkilerini geliştirmeye başladı.Bunun üzerine Menteşe 4.Kuva-yı Milliye temsilcileri olarak Hacı Kadızade Hafız Sabri Bey, Ağır Ceza Reisi Cemal Bey ve Müderris Mehmet Hilmi Efendi yanlarında Muğla Milis Kuvvetleri'nden birlikler olduğu halde Fethiye'ye geldiler.Bu kişilerin Fethiye'ye geliş amaçları; yaklaşan son Osmanlı Mebusan Meclisi seçimlerine katılacak kişilerin Mustafa Kemal Paşa yanlısı olması konusunda çalışmalarda bulunmaktı.Bu kişiler Fethiye'den Kemer, Kestep ve Döğer gibi önemli yerleşim birimlerine de giderek buralarda, Kuva-yı Milliye'ye olan desteği canlı tutma, ağa ve beyler arasındaki çatışmaları önleme, 300 kişilik bir milis kuvveti toplayarak bunların Nazilli'deki Demirci Mehmet Efe Karargahına katılmasını sağlama ve 12.000 lira para toplayarak bunun yarısını Yörük Ali Efe Milislerine gönderme ve geri kalan miktarını da Menteşe 5.Kuva-yı Milliye Teşkilatı bütçesine aktarma gibi önemli faaliyetlerde bulundu.Buradan kurularak Nazilli Cephesine giden Fethiye Milis Kuvvetleri de Hilmi Döğerli'nin Kuva-yı Milliye Komitesi Başkanlığı'nda ve hakkı Dontlu'nun takım Komutası'nda başarılı savaşlar verdiler (Türkeş,1973:367-368).

5 Nisan 1920 de İstanbul'da IV.Damat Ferit Hükümeti kurularak bu hükümetin Mustafa Kemal Paşa ve onun silah arkadaşları hakkında idam fermanı hazırladığı günlerde yani 15 Mayıs 1920 tarihinde Fethiye Kuva-yı Milliye Teşkilatı'na da Damat Ferit Hükümeti yanlısı Dr.Vasfi Bey adlı bir şahıs başkan oldu.Ancak bu kişinin başkanlığı uzun sürmedi.Daha sonra Mustafa Kemal Paşa yanlısı Hilmi Bey Fethiye Kuva-yı Milliye Teşkilatı'nın başkanı oldu.Fethiye'de bu olaylar olurken 18 Nisan 1920 tarihinde Menteşe

Bayram AKÇA

Mutasarrıflığı'ndan Çine'deki 57.Fırka Komutanlığı'na şu telgraf geldi; "Fethiye Limanı'na saat 04'00 da bir İngiliz kravazörü geldi.Kravazör Komutanı, İtilaf Devletleri'nin fevkalade Komutanı olduğunu belirterek İtalyan Subayı ile Kaymakama haber yollamış, 19 Nisan'da kendisini ziyarete gelmelerini ve ayrıca harp bitmediği için askeri merasim de yaptırmasını istemiş, aksi taktirde zor kullanacağını ve kendilerine Harekatı Milliye'ye ait bazı sorular soracağını söylemiş" Bu kravazörün amiralinin tehdidinin ne işe yaradığı bilinmiyor ancak onun İtalyan subayı ile Fethiye Kaymakamlığına gönderdiği paketler daha sonra Menteşe Kuva-yı Milliyesi'nin çok işine yarayacaktır.Fethiye Kuva-yı Milliyesi'nin Muğla'ya gönderdiği bu paketler buradan da Menteşe Kuva-yı Milliye Teşkilatı tarafından Nazilliye ulaştırıldı.Burada 57.Fırka Komutanı Şefik Bey ve Milli Menderes Alayı Komutanı Demirci Mehmet Efe'nin huzurunda açılan bu paketlerden 70x70 ebatlarında Şeyhlülislam tarafından çok güzel yazılmış fermanlar çıktı.Bunlar Mustafa Kemal Paşa ve onun silah arkadaşları hakkında Şeyhlülislam tarafından hazırlanan idam fermanları idi.Demirci Mehmet Efe bunların hepsini burada yakarak imha etti (Türkeş,1973:275).

İngilizler bir süre sonra Fethiye'deki krom madenlerini işletin İngiliz vatandaşı Atkinson'un kışkırtması ile Fethiye Kuva-yı Milliye Teşkilatı'na yeni bir tavır daha aldılar.Bunun nedeni Atkinson'un, Kuva-yı Milliyecilerin hangi sıfat ve yasaya dayanarak kendisinin işlettiği madenlerden vergi aldığı şikayeti, idi.Buna Fethiye Kuva-yı Milliye Teşkilatı'nın cevabı çok sert oldu ve Atkinson'u bir daha geri gelmemek üzere Fethiye'den sürerek çıkardılar (Türkeş,1973:275).

FETHİYE BÖLGESİNDE YUNAN FAALİYETLERİ

Paris'te, I.Dünya Savaşı sonrası Paris Barış Konferans toplandıktan hemen sonra Yunan başbakanı Venizelos, 30 Aralık 1918'de konferansa bir muhtıra sunarak Anadolu'da, daha önce İtalya'ya vaat edilmişken daha sonra, Yunanistan'ın İtilaf devletleri yanında savaşa girmesi karşılığı olarak kendilerine taahhüt edilen Anadolu topraklarının hemen kendilerine terk edilmesini istedi.Bunun üzerine konferansta İtalya ile Yunanistan arasında Batı Anadolu Bölgesine sahip olma konusunda büyük bir mücadele başladı.Bu durum karşısında Yunanlılar bölgede hemen faaliyete geçerek Fethiye gibi Menteşe sahil yerleşim birimlerinde bir takım asayiş bozucu hareketlerde bulunmaya başladılar.Bu faaliyetlerin amacı;Yunanlıların Fethiye bölgesinde bulunan Rumların haklarının koruma bahanesiyle gelecekte kendilerine Fethiye'yi işgal için zemini hazırlamaktı.Yunanlıların Fethiye Bölgesindeki bu faaliyetlerine karşı Osmanlı askeri makamları da bir takım tedbirler alma yoluna gittiler.İşte bu amaçla; 15 Aralık 1918 tarihinde 17.Kolordu'dan, Harbiye Nezareti'ne çekilen bir şifrede; 57.Fırka emrindeki Menteşe ve Teke Sahil Alayları'ndan bir tabur teşkil edildiği ve Menteşe sahil taburu karargahıyla

Milli Mücadele Döneminde Fethiye

Muğla'daki bölüklerden birinin de Fethiye'de bulunacağı bildirildi (ATASE,D.48 (33),K.8,F.1 (1.2).

2 Ocak 1919 tarihinde,17.Kolordu'dan Harbiye Nezareti'ne çekilen bir şifrede ise şöyle denilmektedir; 57.Fırka emrindeki Menteşe ve Teke Sahil Alayları'nın her birinden bir tabur teşkil edilmiştir. Menteşe Sahil Taburu karargahıyla Muğla'da, bölükleri ise Milas, Muğla, Fethiye ve Marmaris'te bulunacakları ve Teke Sahil Taburu karargahıyla Antalya'da, bölükleri ise Kaş, Finike ve Alanya'da bulunacakları bildirildi (ATASE,KL N.8,D N (E.48,Y.33),FH.(1,2).

Ocak 1919'un ilk günlerinden itibaren Yunanlılar Fethiye Bölgesi'nde asayiş bozucu faaliyetlerini artırdılar.Bunun üzerine 8 Ocak 1919 tarihinde Muğla'dan Harbiye Nezareti'ne şu şifre çekilerek; Adalardan, Fethiye gibi Osmanlı sahil yerleşim birimlerine Rum çetelerinin gelerek buralarda asayiş bozdukları bildirildi.Bunun üzerine Dahiliye Nezareti, Muğla Mutasarrıflığına; bölgenin asayişinin sağlanması için eldeki düşük mevcutlu jandarma ile kuva-yı askeriyeden istifade edilmesini, mutasarrıfın bir üst makamlara bu konuda bilgi vermesini ve yerlerinde bulunarak durumu yakından takip etmelerini, bildirdi (ATASE,K.16,D.23 (62),F.3-4 (5.6).

30 Nisan 1919'da 17.Fırka Kumandanlığı'ndan harbiye Nezareti'ne gönderilen 210 no'lu bir şifrede ise; Fethiye'ye Yunan postalarının gelmeleri üzerine Yunanlılar tarafından bir nümayiş icrası ihtimaline karşı gerekli tedbirlerin alındığı, ancak Yunan vapurlarının Fethiye'ye girişlerini men için 2 Nisan 1919'da Fethiye'ye 1 İtalyan torpidosu ile 1 motorun geldiği ve Yunan postalarının da Rodos'da tevkif edildikleri bildirildi.Yunanlıların fiilhakika adalarda 17 ile 20 yaşındaki şahısları silah altına davet ettiği ve adalardan ve Osmanlı topraklarından firar-ı iltica edenlerin askerlikten kurtulmak için firar ettikleri belirtildi (ATASE,D.48 (33),K.8,F.54 (1).

1919'un Ağustos ayında Yunanlılar bölgedeki Rumların haklarını korumak bahanesiyle Fethiye'deki faaliyetlerini daha da artırdılar.Hatta bu amaçla 7 Ağustos 1919'da Yunan Salib-i Ahmer'ine mensup bir Rum doktoru bir Rum teknesiyle Fethiye Limanı'na çıkardılar.Bu Rum doktor karaya ayak basar basmaz bir takım taciz ve tahrik hareketlerinde bulunmaya başladı.Bunun üzerine Ovacıklı Hüseyin Çavuş adında bir Türk askeri bu Rum doktoru devriye gezerken silahıyla öldürdü (Türkeş,1973:272).

Bu konu ile ilgili olarak 16 Ağustos 1919'da Çine'deki 57. Fırka Kumandanlığı'ndan, Harbiye Nezareti'ne çekilen bir şifrede; Menteşe Sancağı dahilindeki Fethiye'de Yunan Salib-i Ahmeri'ne mensup bir doktorun askeri devriyecimizin vazifesine müdahalesi ve bununla da kalmayıp revolver ile üç el ateş açması üzerine devriye tarafından dahi ateşle mukabele edilerek maktul düştüğü ve bu bâbda mahallinde tahkikât yapılmakta olduğu, bildirildi (ATASE,D.71(61),K.15,F.68 (1).

Bayram AKÇA

1919 Ağustosundan 1922 Temmuzuna kadar Fethiye’de Yunanlıların çok fazla bir faaliyetini göremiyoruz. Herhalde belirtilen bu tarihler arasında Anadolu’da I ve II İnönü Savaşları ve Sakarya Savaşı nedeniyle Yunanlılar Menteşe sahillerinde çok fazla faaliyette bulunamıyor. Ancak Ankara Hükümeti Menteşe sahillerinin düşman şekâvetine karşı korunması için yine de gerekli tedbirleri almaktan geri kalmıyor. Bu konu ile ilgili olarak 5 Temmuz 1922’de Muğla Mıntık Kumandanlığı’ndan Muğla Mutasarrıflığı’na çekilen bir şifrede; “Düşmanın Muğla sahillerine açık şekâvet ile belki sahildeki erkekleri tehcir ile Hıristiyan erkek ve kadınları nakil maksadıyla zayıf kuvvetiyle çeteler ihraç eder. Bu mıntıkada büyük kuvvetlerle icra-yı hareket edecek bir hedef yoktur. Büyük kuvvetlerle yapılacak taarruz ancak denizi düşük mıntikalardan ve ordunun aksamı sairesince hal edilir. Hali hazırda her tarafta fazla kuvvet buldurmaya imkan yoktur. Zayıf düşman çetelerine karşı sahilin korunması için mevcut iki bölükten birinin Kazıklı Körfezi ile Kerme Körfezi arasındaki sahil kısmının tahsisi ile bölük merkezinin Bodrum’da olması diğer bölüğün ise Kerme Körfezi ile Eşen Çayı arasındaki sahil kısmı tahsis edilerek bölük merkezinin Çakallık (Dalaman)’da olmak üzere Fethiye’de de bir takımın bulundurulması orduca münasip görülmektedir.....Fethiye’ye deniz grubu vazife vecihle merbutanın tayininden sonra Fethiye’de bulundurulacak taburun daha geriye alınarak böylece Fethiye ile Marmaris arasındaki sahilin müdaafası jandarma müfrezesinin de yardımıyla tesis edilebilir. Fethiye, Muğla, Marmaris, Bodrum arasındaki irtibat kısmen telgraf kısmen de telefon hatlarıyla bağlı olduğundan bir düşman taarruzu halinde takımların vaziyetten serîan haberdar olmaları kabildir. Bu sahilde daha fazla kıta teşkili ordunun zararına olduğundan şimdilik muvafık görülmektedir,” denilmektedir (ATASE, D.108; F.16-8).

26 Ağustos 1922 tarihinde Batı Cephesi’nde Yunan kuvvetlerine karşı Mustafa Kemal Paşa’nın Başkomutanlığı’nda başlatılacak olan Büyük Taarruz’dan hemen önce Yunan kuvvetlerinin Fethiye Bölgesi’ndeki faaliyetleri yeniden arttı. Bu konu ile ilgili olarak 24 Temmuz 1922’de Muğla Mutasarrıflığı’ndan I.Ordu Komutanlığı’na çekilen bir şifrede; “Fethiye’den alınan bir telgrafta Yunanlılara ait bir Kravazör’ün bugün zevali saat üç sularında Fethiye’nin Kurt Burnu açıklarında görüldüğü haber alınmış, makine başında Kaymakam ile yapılan muhaberatta saat üç’ten sonra da Limana girmek için teşebbüste bulunmuş mezkûr kravazörün atışa başlaması ile bataryamız tarafından karşılık verilmiş, 15 kadar mermi ateş edildikten sonra kravazör firara başlayıp, elan gitmekte olduğu bununla birlikte halkın olay karşısında sükunetini koruduğu ve her ihtimale karşı hazır bulunmak üzere civardan jandarma nizamıyla Fethiye mevziinin güçlendirildiği Dahiliye Vekaleti’ne arz olunur,” denildi (ATASE, D.108, F.23).

4 Ağustos 1922 ‘de Muğla Mutasarrıflığı’ndan I.Ordu Komutanlığı’na çekilen bir başka şifrede ise; “ 8-10 günden beri Yunan torpidosu ile 2 sefinesinin Liva sahili ve bilhassa Bodrum ve Küllük taraflarında tarassut-u vakıa ve vapurlarla muayene ve arama etmiş olduğu ve İstanköy’de vuku bulan

Milli Mücadele Döneminde Fethiye

mevsuk istihbarata göre Yunanlıların Fethiye Limanı'nda bulunan Hamit Kaptan'ın kayığını Fethiye'ye mühimmat nakil ettiği bahanesiyle denize açılınca müsadere edeceklerini ve bilhassa nam-ı müstecarla.....fırsat kolladıkları," belirtildi (ATASE,D.108,F.24).

FETHİYE'NİN KURTULUŞU

Fethiye, Milli Mücadele döneminde hem İtalyanların hem de Yunanlıların bölgeye sahip olmak için yoğun faaliyette bulunduğu yerlerden biridir.Ancak, bu dönemde Fethiye 11 Mayıs 1919 tarihinde fiilen İtalyanlar tarafından işgal edildi.İtalyan İşgal kuvvetleri Fethiye'de yaklaşık bir yıldan fazla kaldıktan sonra 21 Haziran 1920 tarihinde şehri boşalttılar (ATASE,D.39(71),K.10(809),F.7(182-189).

SONUÇ

Anadolu'nun Güney-Batı ucunda yer alan ve bölgenin önemli bir liman şehri olan Fethiye, Milli Mücadele döneminde hem İtalyanların hem de Yunanlıların bölgeye sahip olma konusunda faaliyette bulunduğu bir yerdir.Fethiye yukarıda da belirtildiği gibi bu dönemde İtalyanlar tarafından işgal edildi.Bu işgal döneminde Fethiye'de Türklerle İtalyanlar arasında hiçbir silahlı çatışma olmadı.Bunun yanında Yunanlılar da bölgedeki Rum nüfusun haklarını korumak bahanesiyle Fethiye'ye sık sık taciz hareketlerinde bulundu.Ancak,Yunanlılar bu faaliyetlerinde gerçek amaçlarına hiçbir zaman ulaşamadı.Hatta bazen Fethiye'de hiç ummadıkları bir şekilde mukavemetle karşılaştılar.

KAYNAKLAR

Arşivler

Askeri Tarih ve stratejik Etüd Başkanlığı (ATASE) Arşivi:

ATASE,D.48 (33),K.8,F.54 (1)

ATASE,D.39(71),K.10(809),F.7(21-1)

ATASE,D.74 (49),K.12,F.14 (1)

ATASE,D.34 (48).K.12,F.99

ATASE,D.108,K.18-1)

ATASE,D.48 (33),K.8,F.1 (1.2)

ATASE,KL N.8,D N (E.48,Y.33),FH.(1,2)

ATASE,K.16,D.23 (62),F.3-4 (5.6)

ATASE,D.48 (33),K.8,F.54 (1)

ATASE,D.71(61),K.15,F.68 (1)

ATASE,D.108;F.16-8

ATASE,D.108,F.23)

Bayram AKÇA

ATASE,D.108,F.24)

ATASE,D.39(71),K.10(809),F.7(182-189)

Kitap, Makale ve Tebliğler

COL. Gay,Giancarlo,“Italians İn Turkey”, **İnternational Colloquium Of Military History** /17-24 July 1993, Genelkurmay Bas.Ankara, 1993.

ÇELEBİ, Mevlüt, Milli Mücadele’de İtalyan İşgalleri, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C.9, Sayı.26, Ankara, 1993.

ÇELEBİ, Mevlüt, Milli Mücadele’de Türk İtalyan İlişkileri, **Belleten**, C.CLXII, Sayı.233, Ankara, Nisan 1998.

JAESCHKE, Gotthard, **Kurtuluş Savaşı ile İlgili İngiliz Belgeleri**, Ankara, 1991.

TÜRKEŞ, Ünal, **Kurtuluş Savaşı’nda Muğla**, İstanbul, 1973.